

Levensmiddelenvoorziening in de stad Utrecht 1914-1918

Thema: Dagelijkse zorgen van huisvrouwen

Brandstoffenvoorziening.

De Directeur van het Centraal Brandstoffenkantoor maakt bekend, dat van de brandstoffenkaarten Groepen B, C en D van heden af

B O N A

geldig is, voorloopig echter **UIT-SLUITEND** voor HARDE TURVEN.

De bestellingen moeten geschieden bij den handelaar, die als leverancier op de bonnenkaart is aangegeven; de betaling moet bij de bestelling plaats vinden.

Omtrent de te leveren soort(en) turven dient de ontvanger met zijn leverancier overleg te plegen.

De maximumprijzen, waartegen de turven op bovengenoemde bonn mogen worden afgeleverd, zijn vastgesteld op

f 8.40	per eenheid korte harde turven (600 stuks).
" 11.10	" " Sponturven (600 stuks).
" 6.80	" " Haggerblokjes (400 stuks).
" 11.00	" " lange harde turven (400 stuks).

franco thuisbezorgd.

De distributie van gerantsoeneerde artikelen.

De tijdsomstandigheden zijn ernstig. De voorziening in de allereerste levensbehoeften wordt steeds moeilijker. Niet alleen; dat sommige artikelen niet meer verkrijgbaar zijn, maar ook van andere wordt de voorraad steeds minder. Bovendien moet meer dan een product, dat in onverwerkten staat als voedingsmiddel waarde heeft, verwerkt worden om voorziening in den nood op ander gebied mogelijk te maken.

De melk, die als zoodanig groote voedingswaarde heeft, zal moeten worden gerantsoeneerd om de boterproductie niet in gevaar te brengen; vetten en andere stoffen, moeten op hun beurt weer gedeeltelijk dienen om de lichtlooze gezinnen in den aanstaanden winter aan kaarsen te helpen.

Zoo zal er, gelet op de eigenaardige positie, die ons land, gelegen tusschen de oorlogvoerende machten, inneemt, een groote mate van stuurmanskunst noodig zijn om het scheepje der levensmiddelenvoorziening behouden tusschen de steeds hooger

wordende golven van nood en schaarschte heen te sturen.

Een eerste voorwaarde, om met den beperkten voorraad van goederen zoo goed mogelijk rond te komen, is, dat deze zoo gelijk mogelijk verdeeld worden en dat afdoende maatregelen worden getroffen, opdat aan een ieder zal kunnen worden geleverd datgene, waarop hij volgens de rantsoeneering recht heeft.

Het Gemeentebestuur heeft gemeend, dat aan deze voorwaarde alleen kan worden voldaan, wanneer de door de Gemeente te distribueeren goederen slechts kunnen worden betrokken door tusschenkomst van een vooraf bepaald en handelaar.

Wij zullen trachten, dit door een voorbeeld duidelijk te maken.

Stel, de Gemeente heeft een zoodanigen voorraad rijst, dat aan elk ingezetene één ons zal kunnen worden verstrekt. Wanneer dan bekend is, dat winkelier A. 550 personen moet bedienen, ontvangt hij ook uitsluitend voor die personen 550 onzen rijst; winkelier B., die 800 klanten heeft, welke rijst van hem betrekken, ontvangt 800 onzen enz.

Daardoor zal worden voorkomen, dat men zich ongerust maakt of men een gerantsoeneerd artikel wel zal kunnen krijgen en tevens wordt daardoor aan het lange wachten, om bepaalde goederen te bekomen, een einde gemaakt.

Men weet, dat de winkelier, bij wien men voor een bepaald artikel als klant is ingeschreven, ook een zoo groote hoeveelheid ontvangt, dat hij al de bij hem ingeschreven klanten kan bedienen.

Ten einde echter een en ander mogelijk te maken, moet aan het Levensmiddelenkantoor bekend zijn hoeveel personen elke winkelier moet bedienen.

Daarom zal aan alle ingezetenen een formulier worden toegezonden, waaraan zes kaarten zijn gehecht, waarop door de belanghebbenden moet worden medegedeeld, hoeveel leden het gezin telt en door bemiddeling van welken handelaar men de te distribueeren artikelen zal willen betrekken.

Kaart 1 dient voor Kruidenierswaren (waaronder rijst, gort, haver, mout, boonen, erwten, sago, pakmeel, zeep en eventueel andere te distribueeren kruidenierswaren);

Kaart 2 is uitsluitend bestemd om aan te geven van welken handelaar men zijn suiker wensch te betrekken;

Kaart 3 dient om te vermelden van welken slager men zijn vleesch en worst wil ontvangen;

Kaart 4 dient om aan te geven van welken handelaar men aardappelen

wensch te betrekken;

Kaart 5 is bestemd om in te vullen door welken handelaar men van te distribueeren groenten wensch te worden voorzien;

Kaart 6 strekt om mede te deelen van men als zijn leverancier van melk wil zien aangewezen.*)

Deze kaaren moeten, ingevuld overeenkomstig de daarop voorkomende gegevens, (aan één gelaten) worden ingeleverd aan het lokaal, waar men bij de eerstvolgende uitreiking de broodkaarten in ontvangst kan nemen.

Het is wel te verstaan, dat men voor elk artikel slechts één handelaar kan aanwijzen; dus één kruidenier voor de kruidenierswaren; één handelaar voor suiker (dat mag ook de kruidenier zijn, die de overige kruidenierswaren levert); één slager voor vleesch en worst; één handelaar voor aardappelen; één handelaar voor groenten en één melkhandelaar.

Op deze wijze zal het mogelijk zijn, dat ieder de hem toekomende artikelen inderdaad ook ontvangt.

We moeten, nu we toch over deze zaak schrijven, een enkele opmerking aan het adres der handelaren maken.

Zal deze voorgenomen maatregel doeltreffend werken, dan zullen zij in de eerste plaats tot het weislagen er van hebben mede te werken. Zij zullen er van doordrongen moeten zijn, dat het ook in hun belang is, dat de voorziening met distributie-artikelen zoo regelmatig mogelijk plaats heeft.

Zij zullen er voor hebben te zorgen, dat de bij hen ingeschreven klanten ook inderdaad de goederen kunnen bekomen en kunnen zulks o. m. doen door uitsluitend aan die klanten te kunnen leveren. Verkoop aan niet bij hen ingeschreven klanten zal strafbaar gesteld worden. Ten einde elke verwarring te voorkomen, zal aan alle hoofden van gezinnen een legitimatie- of winkelkaart worden uitgereikt, waarop staat bij welke leveranciers zij voor de verschillende goederen zijn ingeschreven. Zij kunnen deze kaart aan den winkelier, bij wien zij koopen, toonen om hem te overtuigen, dat zij van hem het goed hebben moeten, terwijl op hun beurt de winkeliers kunnen verlangen hun de legitimatie- of winkelkaart ter inzage te verstrekken. Bovendien zullen aan de winkeliers klantenlijsten worden gegeven, vermeldende de namen van alle bij hen ingeschreven klanten.

*) Voor het aanwijzen van een bepaalden winkelier voor het betrekken van boter, margarine-melange of margarine en van kaas is geen kaart bijgevoegd. Dit neemt niet weg, dat het voorstellen bestaat voor de regeling van den verkoop van deze artikelen eerlang kaarten te invulding aan de ingezetenen toe te zenden.

Levensmiddelenvoorziening in de stad Utrecht 1914-1918
Thema: Dagelijkse zorgen van huisvrouwen

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
100																									27
99	GEMEENTE UTRECHT.																								28
98	WINKELKAART.																								29
97																									30
96	XII																								31
95	VISCHKRAAM																								32
94	Het Levensmiddelenkantoor heeft																								33
93	<i>G. Martinuis</i>																								34
92	wonende <i>Coornhertsstraat</i> No. <i>9.</i>																								35
91	wiens gezin bestaat uit <i>vier</i> personen, ingeschreven voor:																								36
90	Vleesch bij <i>id.</i> wonende <i>id.</i>																								37
89	Aardappelen bij <i>Schouten</i> „ <i>Coornhertsstraat</i>																								38
88	Groenten bij <i>id.</i> „ <i>id.</i>																								39
87	Melk bij <i>v. d. Heij</i> „ <i>Amsterdamskeweg</i>																								40
86	Boter bij <i>id.</i> „ <i>id.</i>																								41
85	Margarine (MELANGE A en B) bij <i>et H. Heij</i> „ <i>Swijnstraat</i>																								42
84	Kaas bij <i>v. d. Heij</i> „ <i>De Costakade</i>																								43
83	Suiker bij <i>A. Heij</i> „ <i>Swijnstraat</i>																								44
82	Kruidenierswaren bij <i>id.</i> „ <i>id.</i>																								45
81																									46
80	UTRECHT, September 1918.												De Directeur van het Levensmiddelenkantoor der Gemeente Utrecht,												47
79	STRIKT PERSOONLIJK. Zorgvuldig bewaren.																								48
78	Duplicaten worden niet afgegeven.																								49
77	Op verzoek aan de controleurs en aan de winkeliers te vertoonen.																								50
76	75	74	73	72	71	70	69	68	67	66	65	64	63	62	61	60	59	58	57	56	55	54	53	52	51

Bron 2. Gemeentelijke Winkelkaart van G. Martinuis

Uit: Verzameling losse aanwinsten van de gemeentelijke archiefdienst Utrecht, 13e-20e eeuw, inventarisnummer 584

Levensmiddelenvoorziening in de stad Utrecht 1914-1918
Thema: Dagelijkse zorgen van huisvrouwen

Wijk.....

No...../.....

BROODKAART

Gemeente Utrecht.

.....
wonende.....
kan op deze kaart van..... 1915
tot..... 1915, bij den broodbakker
..... gevestigd
..... No.
voor zich en zijn gezin (..... personen) per dag
ten hoogste halve kilogrammen **brood,**
vervaardigd van uitsluitend ongebuïld tarwe-
meel, koopen tegen den prijs van **6 cent per**
half kilogram.

UTRECHT,.....1915.

De Burgemeester

Model 6.

Eerste week. **Tweede week.**

		halve KG			halve KG
Maandag¹⁾			Maandag¹⁾		
Dinsdag	,,	,,	Dinsdag	,,	,,
Woensdag	,,	,,	Woensdag	,,	,,
Donderdag	,,	,,	Donderdag	,,	,,
Vrijdag	,,	,,	Vrijdag	,,	,,
Zaterdag²⁾	,,	,,	Zaterdag²⁾	,,	,,

633

¹⁾ Het aantal halve kilogrammen in cijfers invullen.
²⁾ Daar meestal des Zaterdags reeds het brood voor den Zondag wordt genomen, kan de hoeveelheid des Zaterdags bedragen het dubbele van die voor een anderen dag.

Bron 3. Broodkaart

Uit: *Utrecht en de oorlogstoestand II. Overzicht van de maatregelen door het gemeentebestuur na december 1914 genomen op het gebied van de levensmiddelenvoorziening.* (Utrecht 1916) p. 63

Levensmiddelenvoorziening in de stad Utrecht 1914-1918
Thema: Dagelijkse zorgen van huisvrouwen

Model Levensmiddelenkaart.

No. 5. 5—10 Maart. $\frac{1}{2}$ K.G. ERWTEN of BOONEN	No. 5. 5—10 Maart $\frac{1}{2}$ K.G. RIJST	No. 5. 5—10 Maart $\frac{1}{10}$ K.G. VET	No. 5. 5—10 Maart 3 K.G. AARDAPPELEN
No. 7. 19—24 Maart $\frac{1}{2}$ K.G. RIJST	No. 8. 26—31 Maart 3 K.G. AARDAPPELEN	No. 7. 19—24 Maart 1 K.G. AARDAPPELEN	No. 8. 26—31 Maart $\frac{1}{2}$ K.G. RIJST
Woonpl. Naam <hr/> Afgescheurde bonnen zijn ONGELDIG . De bonnen zijn ALLEEN geldig in de daarop vermelde week. De kaart mag aan niemand worden afgegeven dan aan dengeen, die er waren op verkoopt, ter afscheuring van de bonnen. Op 2 April moet hetgeen van de kaart over is worden toegezonden aan het Levensmiddelenkantoor.			
No. 7. 19—24 Maart $\frac{1}{10}$ K.G. VET	No. 8. 26—31 Maart $\frac{1}{4}$ K.G. ZEEP	No. 8. 26—31 Maart $\frac{1}{2}$ K.G. SPEK	No. 7. 19—24 Maart 2 K.G. AARDAPPELEN
No. 6. 12—17 Maart 3 K.G. AARDAPPELEN	No. 6. 12—17 Maart $\frac{1}{4}$ K.G. ZEEP	No. 6. 12—17 Maart $\frac{1}{4}$ K.G. SPEK	No. 6. 12—17 Maart $\frac{1}{2}$ K.G. HAVERMOUT of GORT

89

No. 6.

Bron 4. Model Levensmiddelenkaart

Uit: *Utrecht en de oorlogstoestand III. Mededelingen betreffende de levensmiddelenvoorziening van de gemeente Utrecht over het tijdvak september 1916-april 1917* (Utrecht 1917) no. 6, p. 89t

Een kookhoes.

Nu met begin van het zomerseizoen de gasrantsoenen zoo berekend worden, dat iedereen, die gasaansluiting heeft, op gas moet koken, kan het voor vele gasverbruikers van nut zijn, ongeveer te kunnen na-gaan hoeveel gas voor het bereiden van een middagmaal vereischt wordt.

Verondersteld wordt, dat een gascomfoor gebruikt wordt, welk met volle vlam per uur ± 300 L. gas verbruikt, en als de vlam zoo klein mogelijk gesteld wordt, $\pm 50-90$ L. gas per uur.

Zeer practisch is het gebruik van een kookhoes; hiervoor kan dienen het bovenstuk van een weckapparaat, een omgekeerde emmer enz. Hieronder kan men 2 of 3 pannen, die alle aan de kook gebracht zijn, op elkaar zetten. De warmte, die langs de pannen strijkt, kan door het gebruik van de kookhoes niet ontsnappen. Houdt men dus de onderste pan met een zeer kleine vlam aan de kook, dan worden de gerechten in de bovenste pannen gaar door den stoom, ongeveer als bij een stoomkoker. Het voordeel hierbij is ook, dat men op slechts één gasvlam een volledig middagmaal kan bereiden.

Zonder gebruik te maken van hooikist, papier, enz. kan men op deze manier een middagmaal voor 5-6 personen, waarvan de bereidingsduur, vanaf het begin $1\frac{1}{2}$ uur bedraagt, bereiden met 300-400 L. gas, d.i. ± 6 cents per middag, is 1 cent per persoon. (1 M³. is 1000 L.)

Levensmiddelenvoorziening in de stad Utrecht 1914-1918

Thema: Dagelijkse zorgen van huisvrouwen

Het etensuur vroeger stellen.

Tot de middelen, die kunnen worden aangewend, om op licht en brandstof te besparen, behoort o.m. de vervroeging van het etensuur. Reeds hebben verscheidene gezinnen besloten, om in plaats van 's avonds te 6 uur ongeveer, 's middags tusschen 12 en 1 het middagmaal te gebruiken, maar het wil ons voorkomen, dat deze uitstekende maatregel nog niet in voldoende mate wordt toegepast. En daarom dringen wij er hier nog eens op aan: gaat uw etensuur vervroegen.

Daarmee behaalt ge al dadelijk dit directe voordeel: dat ge het werk, hetwelk in de keuken moet worden verricht, zoowel vóór als na het middagmaal, bij vroeg-eten kunt doen zonder gebruik te maken van lamplicht. Dat geeft iederen dag minstens een besparing van een uur of drie kunstlicht, vooral in groote gezinnen, waar na het eten de vaat wordt gewasschen en de keuken aan kant gemaakt. Als gij vroeg eet, kan al dit werk over-dag worden gedaan, de lamp behoeft niet aan; het ligt voor de hand, dat gij héél wat aan gas bespaart. Misschien lijkt deze besparing sommigen niet van zoo gewichtig belang, maar als gij die bezuiniging berekent over weken en maanden, dan komt gij toch inderdaad tot niet onaanzienlijke cijfers. Welnu dan, doe al dit werk zooveel doenlijk bij daglicht en vervroegt uw etensuur tot des middags, tusschen twaalf en half twee. Gij verzet dan uw koffieeur naar den avond, tusschen half zes en zeven uur; het boterham-eten kan gemakkelijk bij carbid- of ander licht plaats vinden, óók wel in den schemer, zoodat de groote huiskamerlamp pas behoeft te worden aangestoken na zeven uur. Dat bespaart al weer héél wat gas in uw gezin; bij den dag berekend, wellicht wederom niet zoo opvallend veel, maar tesamen genomen over een geheel winter, toch een aardig quantum bij elkaar. Kleinigheden, als ge wilt, maar die u ten slotte toch helpen, om u binnen de grenzen van uw rantsoen te houden. Stooft gij voort uw groenten warm boven op uw pan met aardappelen, en zet gij boven uw groenten de jus op, die gij van den vorigen dag hebt overgehouden en slechts hebt warm te maken? Want dit alles kan op één gascomfoor gebeuren. En denkt gij er wel om, als gij warm water noodig hebt voor thee of wat anders, dat water in een pan op te zetten boven uw aardappelen? Weet ge, dat ge desnoods óók een oude emmer kunt gebruik-

ken bij wijze van hooi- of papierkist? Bekleedt den binnenwand van dien emmer blink dik met kranten, goed stevig in elkaar gedraaid en ge fabriceert u een zéér bruikbare papierkist voor het warm houden van spijzen. Dingen, waar ge anders niet over zoudt denken, maar die onder de tegenwoordige omstandigheden zéér welkome hulpmiddelen leveren om onze zuinigheid te bevorderen.

Het vervroegen van het etensuur zij bovendien aanbevolen!